

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК З БОТАНІКИ

Барна М.М. Ботаніка. Терміни. Поняття. Персоналії / М.М. Барна. — Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2013. — 360 с.: іл.

У тернопільському видавництві «Терно-граф» у 2013 році вийшло друком друге видання навчального посібника «Ботаніка. Терміни. Поняття. Персоналії» відомого українського ботаніка, морфолога та цитоембріолога рослин, академіка Академії наук вищої школи України, доктора біологічних наук, професора кафедри ботаніки та зоології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, професора М.М. Барни. Зауважимо, що вища школа України отримала навчальний посібник, який, окрім першого його видання, в Україні раніше не видавався. Тому відрадно відмітити, що своїм листом № 1/11—9546 від 05. 06. 2013 р. Міністерство освіти і науки України надало навчальному посібнику Гриф «Рекомендовано як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів».

Навчальний посібник написаний за типом словника і містить близько 3000 термінів із різних галузей ботанічної науки, найуживаніші терміни з декоративної дендрології, ландшафтного дизайну та ландшафтної архітектури, мікології, вірусології, генетики, селекції насінництва, екології та охорони рослинного світу. Окрім того, в навчальному посібнику поміщені 42 біографічні статті українських і зарубіжних учених-ботаніків зі світлинами, в яких розкривається їх внесок у розвиток ботанічної науки. Подано етимологічні дані про всі іншомовні терміни. Виходячи з цього, актуальність видання навчального посібника і його важливість для вищих навчальних закладів України цілком очевидна.

У структурному відношенні навчальний посібник містить: передмову, вступ, умовні скорочення, терміни та поняття, персоналії, перелік скорочених прізвищ у латинській транскрипції, літературу, українсько-латинський алфавітний покажчик видів і вищих таксономічних одиниць, іменний покажчик.

У передмові досить обширно автор мотивує необхідність перевидання навчального посібника. У період, що минув після першого видання навчального посібника (1997 р.), чимало досягнуто в галузі природничої термінології. Низка біологів у широкому значенні цього слова і насамперед ботаніків і екологів запровадила до широкого обігу нові терміни. Це насамперед стосується праць Ю. Ю. Туниці, В. П. Гандзюри, В. В. Грубінка, М. А. Голубця, С. М. Стойка, С. Я. Кондратюка і В. Г. Мартиненка, В. І. Чопика та ін., які є авторами монографій, словників, навчальних посібників та наукових статей.

У другому виданні розширені поняття таких термінів: Адвентивні рослини, Архегоніальні рослини, Багатогнізда зав'язь, Ботаніка, Брунька, Вакуолі, Клітина, Мікроскопія, Пелюстки, Подвійне запліднення, Тканини, Сережка та ін. Окрім того, введені нові ботанічні терміни, які відсутні в першому виданні: Акліматизація, Акропетальний тип формування листкової пластинки, Ареал біоценотичний, А. едафічний, А. екологічний, Васкуляризація, Видозмінені листки, Ліхеноіндикація, Закон гомологічних рядів, Національний природний парк, Фаза відмирання, Фаза диференціації, Фаза ембріональна та ін., а також нові загально-біологічні, екологічні та терміни з охорони довкілля: Екологічна Конституція Землі, Середовищезнавство (інвайронментологія), Третинний період, Шкодочинність та ін. Розширенні вжиті у першому виданні навчального посібника такі терміни: Водорості (*Algae*), Голонасінні, або Пінофіти (*Gymnospermae sive Pinophyta*), Лишайники (*Lichenophyta, Lichenes*), Мохоподібні, або Бріофіти (*Bryophyta*), Клітина (лат. *cellula*, грец. *kýtos*), Тканини (лат. *téxtus*, грец. *histós*) та ін.

Позитивним на нашу думку є те, що у другому виданні навчального посібника розділ «Персоналії» значно розширений і доповнений статтями про життя та діяльність українських учених у галузі ботаніки, геосозології, фітоценології тощо. У сучасний період розвитку України автор аналізує життя та діяльність визначних українських учених, а також підводить до думки

про необхідність переосмислення ролі та вивчення талановитих особистостей, які здійснили значний внесок у розвиток біологічної, у т. ч. й ботанічної науки. Автор зазначає, що оскільки імена таких учених, як А. С. Лазаренко, В. І. Липський, А. О. Сапегін та ін., протягом тривалого часу замовчувалися, необхідно не лише їх відродити, але й визначити для кожного з них своє певне місце в історії ботанічної науки України. Це є необхідним не тільки вшанувати минуле, а й передумовою подальшого успішного утвердження нинішніх славетних українських учених-ботаніків, котрі своїми працями збагатили не лише українську, а й світову ботанічну науку. Тому автор в цьому розділі помістив статті про таких відомих українських природодослідників і ботаніків як І. Г. Верхратський, О. Д. Вісюліна, Б. В. Заверуха, А. С. Лазаренко, К. А. Малиновський, М. І. Котов, В. Г. Хржановський, які були відсутні в першому виданні. Для написання нових статей про видатних ботаніків сучасності (академіків НАН України М. А. Голубця, А. М. Гродзинського, К. М. Ситника, Ю. Р. Шеляга-Сосонка, члена-кореспондента НАН України Є. М. Кондратюка, докторів біологічних наук, професорів С. М. Стойка, В. І. Чопика) автор використав матеріали із фахових наукових журналів: «Український ботанічний журнал», «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Біологія», а також з Інтернет-сторінки. Порівняно з першим виданням значно розширені статті: Бессер (Besser) Віллібальд Готлібович, Липський Володимир Іполитович, Навашин Сергій Гаврилович, Погребняк Петро Степанович та ін.

Поряд з наведеним великим фактичним, науковим і необхідним матеріалом, у тексті навчального посібника мають місце окремі граматичні та стилістичні неточності, які нічуть не знижують наукового та навчального значення посібника. Без сумніву, рецензований навчальний посібник «Ботаніка. Терміни. Поняття. Персоналії» буде корисним викладачам, аспірантам, магістрантам, студентам вищих навчальних закладів. Окрім того, він знадобиться науковцям, екологам, вчителям біології середніх навчальних закладів, а також всім, хто цікавиться ботанікою та історією її розвитку.

На завершення хочемо побажати автору навчального посібника «Ботаніка. Терміни. Поняття. Персоналії» — професору Миколі Миколайовичу Барні подальших творчих успіхів у науково-дослідній роботі, у виданні монографій, підготовці нових навчальних посібників і підручників, у навчально-виховному процесі щодо підготовки висококваліфікованих фахівців біології, необхідних для системи освіти і науки України.

В. І. Парпан
Л. С. Барна
Н. В. Герц